

	TIHV TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI 30 ^{YIL}	İNSAN HAKLARI DERNEĞİ Tel: 0312 230 35 67-69 Fax: 0312 230 17 07 e-mail: posta@ihd.org.tr	
		TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI Tel: 0312 310 66 36 Fax: 0312 310 64 63 e-mail: tihv@tihv.org.tr	1986

26 Haziran 2020

İşkencesiz Bir Dünya Mümkün...

Bugün 26 Haziran. Ülkemizde ve dünyada insan hakları savunucuları açısından özel ve önemli bir gün. Çünkü Birleşmiş Milletler (BM) bugünü 1997 yılında “İşkence Görenlerle Dayanışma Günü” olarak ilan etmiştir. BM’nin bugünü seçmesinin nedeni ise “İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme”nin 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girmiş olmasıdır.

Türkiye’nin de altına imza attığı bu Sözleşme, insanın sahip olduğu onur ve değeri korumak için işkenceyi mutlak olarak yasaklar. İnsanlık ailesinin ortak kazanımı olan ve modern insan hakları hukukunun en temel kurallarından birini oluşturan bu yasak, normlar hiyerarşisi açısından üstün kural, başka bir deyişle buyruk kural niteliğindedir. Dolayısıyla hiçbir koşulda istisnası olmaz. Sözleşmenin 2. maddesinin 2. paragrafında bu durum şöyle ifade edilir: “Hiçbir istisnai durum ne harp hâli ne de bir harp tehdidi, dâhili siyasî istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hâl, işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez”.

Buna karşın işkence, hâlen dünyanın pek çok ülkesinde devletler tarafından toplumlara karşı insanlık dışı bir cezalandırma ve yıldırma aracı olarak kullanılmaktadır.

Türkiye “İşkenceye Karşı Sözleşme”yi 1988 yılında kabul etmiş, Anayasa ve Ceza Kanunu’nda işkenceyi yasaklamıştır. Maalesef ülkemizde de işkence ve diğer kötü muamele sadece askeri darbeler döneminde değil tüm cumhuriyet tarihi boyunca sistematik bir devlet pratiği olarak varlığını korumuştur. Ancak ekonomiden toplum sağlığına kadar ülkenin tüm meselelerini güvenlik sorunu haline getiren mevcut siyasal iktidarın baskı ve kontrole dayalı yönetme tarzı sonucu günümüzde tüm ülke adeta işkence mekânı haline gelmiştir. Ekte yer alan dosyada paylaşılan veriler mutlak yasağa ve insanlığa karşı bir suç olma vasfına rağmen işkencenin Türkiye’nin en başat insan hakları sorunu olduğunu ortaya koymaktadır.

Siyasal iktidarın giderek daha fazla otoriterleşmesi ile orantılı biçimde devlet erkinin çeşitli kademelerinde yaygınlaşan yasa, kural ve norm denetiminden kaçınma, keyfilik, bilinçli ihmal gibi sebeplerle usul güvencelerinin ihlal edilmesi, gözaltı sürelerinin uzunluğu, izleme ve

önleme mekanizmalarının işlevsiz kılınması ya da bağımsız izleme ve önlemenin hiç olmaması vb. sonucunda resmi gözaltı merkezlerinde işkence ve diğer kötü muamele uygulamalarında ciddi bir artış görülmektedir.

Kolluk güçlerinin barışçıl toplanma ve gösterilere müdahalesi sırasında, sokak ve açık alanlarda ya da ev ve iş yeri gibi mekânlarda, yani resmi olmayan gözaltı yerlerinde ve gözaltı dışındaki ortamlarda yaşanan işkence ve diğer kötü muamele uygulamaları da önceki dönemlerde görülmeyen bir boyuta varmıştır. Kolluk güçlerinin, evrensel hukukta ve ülke yasalarında tanımlanan zor kullanma yetkisinin çok ötesine geçen kural dışı, denetlenmeyen, cezalandırılmayan, siyasal iktidar tarafından görmezden gelinen hatta teşvik edilen bu şiddeti sıradanlaşmış, gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Bunun en çarpıcı örneklerine son dönemlerde Covid - 19 salgını sırasında tanık olmaktadır. Salgınla mücadele kapsamında alınan tedbirlere uymadıkları gerekçesiyle çok sayıda yurttaş, kolluk güçlerinin işkence ve diğer kötü muamele niteliğine varan şiddetine maruz kalmıştır. Keza demokratik bir toplumun temelini oluşturan ve Anayasa tarafından da teminat altına alınmış olan toplanma ve gösteri yapma özgürlüklerini kullanarak yürüyüş yapan HDP'lilere ve baro başkanlarına yöneltilen zalimane ve utanç verici kolluk şiddeti de bu durumun en güncel örneklerini oluşturmaktadır.

Yakın tarihimizin en utanç verici insan hakları ihlallerinden biri olan insanlığa karşı suç niteliğindeki zorla kaçırma/kaybetme vakalarında OHAL'in ilan edildiği 2016 yılından bu yana yeniden bir artış görülmesi son derece endişe vericidir.

İşkence ve diğer kötü muamele uygulamalarının her açıdan yoğun olarak yaşandığı cezaevleri, Covid-19 salgını ile birlikte ülkenin yaşamsal açıdan en riskli mekânları haline gelmiştir.

Açıklama ekindeki verilerle görünürlük kazandırmaya çalıştığımız endişe verici bu gerçeklik uluslararası önleme mekanizmalarının ve insan hakları kurumlarının raporlarına da yansımaktadır. Ne var ki, Anayasa başta olmak üzere hiçbir kural ve normla kendine sınırlandırmak istemeyen siyasal iktidar, uluslararası mekanizmaları, onların yaptığı eleştiri ve uyarıları da dikkate almamakta, işkenceyi önlemeye yönelik iyileştirmeleri yapmamaktadır. Aksine, mevzuatta işkence yasağının mutlak niteliğine aykırı düzenleme ve değişiklikler yaparak cezasızlığı "güvence" altına almaya çalışmakta, ihlalleri görünür kılmaya çalışan insan hakları savunucularına yönelik tehditlerle işkenceye karşı mücadeleyi engelleyebileceğini düşünmektedir.

Hakikatin bu iç karartıcı niteliğine rağmen insan eliyle gerçekleştiği için işkenceyi yine de durdurmak mümkündür.

İşkenceyi önleme/durdurma yükümlülüğü öncelikle devletlere aittir. Dolayısıyla insan hakları savunuculuğunun bir gereği olarak yıllardır sabır ve ısrarla dile getirdiğimiz aşağıdaki asgari talepleri siyasal iktidara bir kez daha hatırlatıyor ve ivedilikle gerçekleştirilmesini istiyoruz:

- İşkencenin ülkemizde bu boyutta olmasının en temel nedeni işkence yasağının mutlak niteliği ile bağdaşmayan çok ciddi bir cezasızlık kültürünün varlığıdır. Her şeyden önce sıradan bir kural haline getirilmeye çalışılan cezasızlık politikalarına son verilmelidir.
- Her düzeyde yetkililer işkenceyi ve işkenceciyi öven, teşvik eden söylemlerden vazgeçmeli, uluslararası mekanizmaların tavsiyeleri doğrultusunda işkence uygulamaları kamuya açık bir şekilde kesin olarak kınanmalıdır.
- Gözaltı koşullarında usul güvenceleri eksiksiz olarak uygulanmalıdır.
- Gözaltı süreleri kısaltılmalıdır.
- Mevcut Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) kaldırılmalı OPCAT ve Paris İlkelerine uygun tümüyle bağımsız bir ulusal önleme mekanizması oluşturulmalıdır.
- İşkencenin belgelenmesi ve raporlandırılması bir BM belgesi olan 'İstanbul Protokolü' ilkelerine göre yapılmalıdır.
- İşkenceye ilişkin iddialar hızlı, etkin, tarafsız bir şekilde soruşturulmalı, bağımsız heyetlerce araştırılmalı, adli yargılama süreçlerinin her aşamasında uluslararası etik ve hukuk kurallarına uygun davranılmalıdır.

Ancak şunu da hatırlatmak isteriz ki, insanlık onuruna sahip çıkmak ve işkenceyi önlemek aynı zamanda tüm toplumun da sorumluluğudur. İnsan ve yurttaş olmak için, bizi toplum yapan müşterek bağı korumak için işkencenin yol açtığı acıları görmek ve dayanışmayı büyütmek zorundayız.

Var oluş nedenleri işkencesiz bir ülke ve dünyaya ulaşmak olan İHD 34 ve TİHV 30 yaşındadır.

Kardeş kuruluşlar olarak bizler, dün olduğu gibi bundan sonra da tüm örtbas etme, korkutma, susturma çabalarına karşın, başlarına geleni kader olarak kabul etmeyip, yüksek sesle haykırabilmeleri için işkence görenlerin her koşulda yanında olmaya; maruz kaldıkları işkenceyi belgeleyip raporlamaya; fiziksel ve ruhsal onarım süreçlerine destek vermeye; adalete erişimlerine yardımcı olmaya; yaşadıkları acıların bir daha asla tekrarlanmaması için cezasızlıkla mücadele etmeye devam edeceğiz.

İHD 34 yıldır, TİHV 30 yıldır ateşin düştüğü yerde...

Görüyoruz, susmuyoruz, mücadele ediyoruz...

İnsanlık onuru işkenceyi mutlaka yenecek...

İşkencesiz bir dünya mümkün!